

ภาคผนวก

55 เรื่องตำนานพระญวน
สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ
ทรงพระนิพนธ์

เรื่องที่พวกญวนมาอยู่ในประเทศสยามนี้ จะเป็นมาอย่างไรในสมัยเมื่อกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีข้าพเจ้ายังไม่ได้สืบสวนขึ้นไปถึง เคยสืบแต่เรื่องพงศาวดารของพวกญวนที่อยู่ในกรุงเทพฯ นี้ ได้ความว่าเมื่อราว พ.ศ. 2316 เกิดกบฏขึ้นที่เมืองเว้าอันเป็นราชธานีของประเทศญวน พวกกบฏชิงได้เมืองแล้วฆ่าฟันเจ้านายเสียเป็นอันมาก พระกราชวงศ์ญวนที่รอดอยู่ได้พากันหนีพวกกบฏลงมาทางเมืองไซ่ง่อนหลายองค์ ่องเชียงซุนราชบุตรที่ 4 ของเจ้าเมืองเว้ามาอาศัยอยู่ที่เมืองฮาเตียน ซึ่งต่อแดนเขมรมณฑลบันทายมาศของเขมร พวกกบฏยกกองทัพมาติดตามเจ้าเมืองฮาเตียนเห็นเหลือกำลังที่จะต่อสู้ก็อพยพครอบครัวพาองเชียงซุนเข้ามายังกรุงธนบุรี เมื่อราวปีวอก พ.ศ. 2339 พระเจ้ากรุงธนบุรีโปรดฯ ให้รับไว้แล้วพระราชทานที่ให้ญวนพวกองเชียงซุนตั้งบ้านเรือนอยู่นอกพระนครทางฝั่งตะวันออก คือตรงที่แถวถนนพารุต์ทุกวันนี้ จึงเรียกกันว่าบ้านญวนมาจนสร้างถนนพารุต์ อยู่มาองเชียงซุนพยายามจะหนี พระเจ้ากรุงธนบุรีจึงมีรับสั่งให้ประหารชีวิตเสีย⁽¹⁾ พะมา จะรอดต่อไปก็เกรงว่าพรรคพวกทางเมืองญวนจะรวมเรไปเสีย ครั้นจะกราบถวายบังคมลาโดยเปิดเผยก็เกรงจะมีเหตุขัดข้องจึงได้หนีไป เพื่อจะไปคิดอ่านตีเอาเมืองไซ่ง่อนคืน ถ้าขัดข้องประการใดขอพระบารมีเป็นที่พึ่งทรงอุดหนุนด้วย เมื่อได้เมืองแล้วจะมาเป็นข้าช้อยขันธสีมาสืบไป ่องเชียงสือหนีไปพักอยู่ที่เกาะกูด เมื่อข่าวที่องเชียงสือหนีทราบถึงพระกรรณพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกไม่ทรงถือโทษ แต่กรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาททรงขัดเคืององเชียงสือ ในครั้งนั้นจึงโปรดให้ญวนพวกองเชียงสือย้ายขึ้นไปตั้งบ้านเรือนอยู่เสียที่บางโพธิ์ ยังมีเชื้อสายสืบมาจนทุกวันนี้

มีพวกญวนที่อพยพเข้ามาอยู่เมืองไทยภายหลังครั้งองเชียงสือมาเมื่อในรัชกาลที่ 3 อีก 3 คราว คือเมื่อปีมะเมีย พ.ศ. 2377 พระเจ้าแผ่นดินญวามินมาง ประกาศห้ามมิได้พวกญวนถือศาสนาคริสต์และจับพวกญวนเข้ารีตทำโทษต่าง ๆ จึงมีพวกญวเข้ารีตอพยพครอบครัวหนีภัยเข้ามาพึ่งพระบารมีอยู่ในประเทศนี้ มาอยู่ที่เมืองจันทบุรีโดยมาก ที่เข้ามาอยู่ในกรุงเทพฯ ก็เห็นจะมีบ้าง ชรอยจะมาอยู่ที่บ้านโปรตุเกศเข้ารีตซึ่งอพยพเข้ามาจากเมืองเขมร และโปรตุฯ พระราชทานที่ให้อยู่ที่สามเสนนั้น ภายหลังจึงโปรดให้ญวนเข้ารีตไปอยู่ที่ตำบลนั้นต่อมาอีก ดังจะปรากฏต่อไปข้างหน้า

ญวนอพยพมาอีกคราว 1 เมื่อครั้งเจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) ไปตีเมืองญวเมื่อปีมะเส็ง พ.ศ. 2376 ได้ครัวญวฯส่งเข้ามาถึงกรุงเทพฯ เมื่อปลายปีมะเมีย พ.ศ. 2177 ครัวญวนที่เข้าพวกองเชียงซุนเป็นญวฯพวกแรกที่อพยพเข้ามาตั้งภูมิลำเนาอยู่ในประเทศนี้เมื่อภายหลังเสียกรุงศรีอยุธยาแก่พะมาซ้าศึก

ต่อมาถึงชั้นกรุงรัตนโกสินทร์ เมื่อรัชกาลที่ 1 มีราชันดดาของเจ้าเมืองเว้าอีกองค์ 1 ชื่อองเชียงสือ เดิมหนีพวกกบฏมาอาศัยอยู่ที่เมืองไซ่ง่อน พวกญวนที่เมืองไซ่ง่อนนับถือถึงยกย่องให้ครอง

(1) กล่าวกันอีกนัยหนึ่งว่า เมียพระเจ้ากรุงธนบุรีมีสัญญาวิปลาศเกิดอุปาทานว่ามีแก้วอยู่ในห้ององเชียงซุน จึงให้ประหารชีวิตเพื่อจะค้นหาแก้ว

เมืองแต่รักษาเมืองต่อสู้ศัตรูไม่ไหว จึงหนีมาอาศัยอยู่ที่เกาะกระปือในแดนเขมร พระยาชลบุรีคุมเรือรบไทยไปลาดตระเวนทางทะเล ไปพบองเชียงสือ ๆ จึงพาครอบครัวโดยสานเรือพระยาชลบุรีเข้ามาขอพึ่งพระบารมีอยู่ ณ กรุงเทพฯ เมื่อปีเถาะ พ.ศ. 2126 อันเป็นปีที่ 2 ในรัชกาลที่ 1 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทรงพระกรุณารับทำนุบำรุงและพระราชทานที่ให้ญวนพวกองเชียงสือตั้งบ้านเรือนอยู่ริมแม่น้ำฝั่งตะวันออกที่ตำบลคอกกระปือ คือตรงที่ตั้งสถานทูตโปรตุเกศทุกวันนี้ พวกญวนที่นับถือองเชียงสือมีมาก ครั้นรู้ว่าองเชียงสือได้มาพึ่งพระบารมีเป็นหลักแหล่งอยู่ในกรุงเทพฯ ก็พากันอพยพครอบครัวติดตามเข้ามาอีกเนื่อง ๆ จำนวนญวนที่เข้ามาในคราวองเชียงสือเห็นจะมากด้วยกัน จึงปรากฏว่าองเชียงสือได้ควบคุมพวกญวนไปตามเสด็จในการทำสงครามกับพม่าหลายครั้ง องเชียงสืออยู่ในกรุงเทพฯ 4 ปี ครั้นถึงปีมะเมีย พ.ศ. 2329 องเชียงสือเขียนหนังสือทูลลาวางไว้ที่ ๆ ชูชาแล้วลอยลงเรือหนีไปกับคนสนิท เนื้อความในหนังสือนั้นว่า ตั้งแต่เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ทำนุบำรุงเป็นอนุเคราะห์การ ถึงให้กองทัพไทยไปช่วยตีเมืองไซ่ง่อนพระราชทานก็ครั้งหนึ่ง แต่การยังไม่สำเร็จเพราะกรุงเทพฯ ติดทำสงครามอยู่กับพม่า จะรอต่อไปก็เกรงว่าพรรคพวกทางเมืองญวนจะรวนเรไปเสีย ครั้นจะกราบถวายบังคมลาโดยเปิดเผยก็เกรงจะมีเหตุขัดข้องจึงได้หนีไป เพื่อจะไปคิดอ่านตีเอาเมืองไซ่ง่อนคืน ถ้าขัดข้องประการใดขอพระบารมีเป็นที่พึ่งทรงอุดหนุนด้วย เมื่อได้เมืองแล้วจะมาเป็นเจ้าขอขันธ์สมาธิไป องเชียงสือหนีไปพักอยู่ที่เกาะกูด เมื่อข่าวที่องเชียงสือหนีทราบถึงพระกรรณพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกไม่ทรงถือโทษ แต่กรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาททรงขัดเคืององเชียงสือ ในครั้งนั้นจึงโปรดให้ญวนพวกองเชียงสือย้ายขึ้นไปตั้งบ้านเรือนอยู่เสียที่บางโพธิ์ ยังมีเชื้อสายสืบมาจนทุกวันนี้

มีพวกญวนที่อพยพเข้ามาอยู่เมืองไทยภายหลังครั้งองเชียงสือมาเมื่อในรัชกาลที่ 3 อีก 3 คราว คือเมื่อปีมะเมีย พ.ศ. 2377 พระเจ้าแผ่นดินญวนมีนมาประกาศห้ามมิให้พวกญวนถือศาสนาคริสต์ตั้งและจับพวกญวนที่เข้ารับทำโทษต่าง ๆ จึงมีพวกญวนเข้ารับต่อพยพครอบครัวหนีภัยเข้ามาพึ่งพระบารมีอยู่ในประเทศนี้ มาอยู่ที่เมืองจันทบุรีโดยมาก ที่เข้ามาอยู่ในกรุงเทพฯ ก็เห็นจะมีบ้างชะรอยจะมาอยู่ที่บ้านโปรตุเกสเข้ารับซึ่งอพยพเข้ามาจากเมืองเขมร และโปรตุฯ พระราชทานที่ให้อยู่ที่สามเสนนั้น ภายหลังจึงโปรดให้ญวนเข้ารับไปอยู่ที่ตำบลนั้นต่อมาอีก ดังจะปรากฏต่อไปข้างหน้า

ญวนอพยพมาอีกคราว 1 เมื่อครั้งเจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) ไปตีเมืองญวนเมื่อปีมะเส็ง พ.ศ. 2376 ได้ครัวญวนส่งเข้ามาถึงกรุงเทพฯ เมื่อปลายปีมะเมีย พ.ศ. 2177 ครัวญวนที่เข้า (ข้อมูลส่วนนี้หายไป)

ไทยกับเขมรกำลังรบพุ่งขับไล่กองทัพญวน ที่เข้ามาตั้งอยู่ในแดนเขมร กองทัพญวนถูกล้อมอยู่หลายแห่ง เผอิญเกิดความไข้ขึ้นในค่ายญวน พวกญวนหนีความไข้ออกมาหาเขมรประมาณ 1,000 คนเศษ เจ้าพระยาบดินทรเดชาบอกส่งเข้ามากรุงเทพฯ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดให้ญวนพวกนี้ไปอยู่ที่บางโพธิ์กับเชื้อสายญวนพวกองเชียงสือ

พวกญวนที่มาอยู่ในประเทศสยาม มีทั้งที่ถือพระพุทธศาสนาและที่ถือศาสนาคริสต์ พวกญวนที่ถือพระพุทธศาสนา มาตั้งภูมิลำเนาอยู่แห่งใดก็นิมนต์พระญวนมา สร้างวัดเป็นที่บำเพ็ญการกุศลของพวกญวนซึ่งอยู่ ณ ที่แห่งนั้น พวกญวนที่ถือศาสนาคริสต์ได้อาศัยฝรั่งบาทหลวงเป็นผู้ควบคุมแต่ครั้งยังอยู่ในเมืองเขมร เมื่อมาอยู่ในประเทศสยามนี้ พวกฝรั่งบาทหลวงก็สร้างวัดและดูแล

ควบคุมพวกภูวนคริสต์ทำนองเดียวกัน จะกล่าวในตำนานนี้แต่ด้วยเครื่องวัดภูวนและพระภูวนในพระพุทธรศาสนา

ในบรรดาศาสนาไม่เลือกกว่าศาสนาใด เมื่อท่านผู้ตั้งศาสนาว่างลับไปแล้ว นานมาผู้ที่เลื่อมใสในศาสนานั้นก็เกิดถือลัทธิต่างกัน เช่น ศาสนาคริสต์ก็เกิดถือต่างกันเป็นลัทธิคริสต์ ลัทธิโรมันคโธลิก และลัทธิโปรเตสแตนต์ ศาสนาอิสลามก็เกิดถือต่างกันเป็นลัทธิสุนี่และลัทธิชีอะฮ์ (คือแขกเจ้าเซ็น) พระพุทธรศาสนาเกิดถือต่างกันเป็น 2 ลัทธิมาตั้งแต่ชาวอินเดียยังถือพระพุทธรศาสนาทั้งอยู่แพร่หลาย ลัทธิเก่าซึ่งเกิดขึ้นในนครราชูทางฝ่ายใต้ได้นามว่า ลัทธิ “หินยาน” ลัทธิใหม่ซึ่งเกิดขึ้นในคันธารราชูทางฝ่ายเหนือ ได้นามว่า ลัทธิ “มหายาน” เมื่อพระพุทธรศาสนาแพร่หลายไปยังนานาประเทศ พวกชาวอินเดียที่ถือลัทธิหินยาน เชิญพระพุทธรศาสนามาทางทะเลที่ยวสั่งสอนในลังกาทวีปและประเทศพม่ามอญไทยเขมร จึงถือพระพุทธรศาสนาตามลัทธิหินยานมาจนทุกวันนี้ พวกชาวอินเดียที่ถือลัทธิมหายานเชิญพระพุทธรศาสนาไปทางบก ที่ยวสั่งสอนในประเทศธิเบต ประเทศเอเชียตอนกลาง ตลอดไปจนประเทศจีนและญี่ปุ่น ประเทศญวนรับลัทธิพระพุทธรศาสนาอย่างมหายานมาจากจีน พวกญวนจึงบวชเรียนและประพฤติกิจในศาสนาผิดกับไทย เพราะฉะนั้นเมื่อพวกญวนมาสร้างวัดและมีพระภูวนขึ้นในประเทศนี้ ชั้นเดิมก็มีผู้นับถือและอุดหนุนแต่พวกญวน แต่ในสมัยนั้นยังไม่มีวัดพระจีนในประเทศนี้ พวกจีนก็มักไปทำบุญที่วัดญวนด้วย เพราะลัทธิศาสนาของญวนกับจีนเหมือนกัน และทำพิธีต่าง ๆ เช่น กงเต็ก เป็นต้น อย่างเดียวกัน ส่วนไทยแม้ไม่ผู้นับถือก็ไม่เกลียดชังพวกญวน เพราะเห็นว่านับถือพระพุทธรเจ้าองค์เดียวกัน

วัดญวนที่มาสสร้างขึ้นในประเทศนี้ ก้อนุโลมตามเรื่องที่พวกญวนเข้ามาอยู่ในประเทศสยาม

คือญวนพวกที่มากับองค์เชียงซุนครั้งกรุงธนบุรีมาสสร้างวัดขึ้นที่บ้านหม้อ 2 วัด คือ

1. วัดกามโล่ต้อ (วัดทิพยวารีวิหาร) ⁽¹⁾ ยังอยู่ที่หลังตลาดบ้านหม้อ ในพระนคร แต่เดี๋ยวนี้เป็นวัดพระจีน

2. วัดโหย้คั่นต้อ (วัดมงคลสมัคคม) เดิมอยู่ที่บ้านญวนข้างหลังวังบูรพาภิรมย์ ครั้นจะตัดถนนพาหุรัดวัดนั้นก็ถนัดแนวนอน พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงโปรดฯ ให้กรำผาติกรรมอย่างวัดไทย คือพระราชทานที่ดินและให้สร้างวัดขึ้นใหม่แลกวัดเดิม ย้ายไปตั้งที่ริมถนนแปลงนามในอำเภอสัมพันธวงศ์

ญวนพวกที่มากับองค์เชียงสือเมื่อรัชกาลที่ 1 สร้างวัดญวน 2 วัด คือ

1. วัดคั่นเวียงต้อ (วัดอุภัยราชบำรุง) ที่หลังตลาดน้อย (ริมถนนเจริญกรุง) ในอำเภอสัมพันธวงศ์

4. วัดกว้างเพือกต้อ (วัดอานันนิกายาราม) ที่บางโพธิ์ เรยกกันเป็นสามัญว่าวัดบางโพธิ์

ญวนพวกที่มาเมื่อรัชกาลที่ 1 สร้างวัดญวน 3 วัด คือ

5. วัดเอกถ่อต้อ (วัดถาวราราม) อยู่ที่เมืองกาญจนบุรี เมื่อญวนพวกนั้นย้ายเข้ามาอยู่ในกรุงเทพฯ มาสร้างอีกวัดหนึ่ง คือ

6. วัดเกียงเพือกต้อ (วัดสมณานัมบริหาร) อยู่ที่ริมคลองผดุงกรุงเกษม ในอำเภอคูสิต

⁽¹⁾ ชื่อวัดญวนที่เรียกอย่างไทย แต่งความตามชื่อภาษาญวน พระราชทานในรัชการที่ 5
แทบทั้งนั้น

7 วัดเพ็ญเดือนด้าว (ไทยเรียกกันแต่ว่าวัดญวน) อยู่ที่เมืองจันทบุรี
 มีวัดญวนซึ่งพวกญวนและพวกจีนช่วยกันสร้างขึ้นภายหลังมาอีก 4 วัด คือ
 8 วัดโผนเพ็ญเดือนด้าว (วัดกุศลสมากร) อยู่ในอำเภอสามพันวงศ ไกลถนนราชวงศ์
 9 วัดดีหงานด้าว (วัดชัยภูมิการาม) อยู่ในอำเภอสามพันวงศที่ตรอกเจ็สวันเนียม
 10 วัดเบี่ยนเพ็ญเดือนด้าว (วัดบำเพ็ญเงินพรต) อยู่ในอำเภอสามพันวงศ ไกลถนนเยาวราช เดียวนี้
 เป็นวัดพระจีนครอง

11 วัดด้าวเตด้าว (วัดโลกานุเคราะห์) อยู่ในอำเภอสามพันวงศ ไกลถนนเยาวราช
 วัดพระจีนในประเทศนี้เพิ่งมีขึ้นในรัชชกาลที่ 5 ครั้งหนึ่งมีหลวงจีนองค์หนึ่งชื่อสู่ง เข้ามาจาก
 เมืองจีน มีผู้คนเลื่อมใสมากจึงช่วยกันสร้างวัดขึ้นที่ริมถนนเจริญกรุง (คือวัดมังกรกมลาวาส) แล้วให้
 หลวงจีนสู่งปกครอง ก็เกิดมีคณะสงฆ์จีนแต่นั้นมา วัดจีนเดี๋ยวนี้มี 5 วัด คือ

1 วัดเล็งเนยยี่ (วัดมังกรกมลาวาส) อยู่ริมถนนเจริญกรุงในอำเภอบ่อประปาศัตรูพ่าย
 2 วัดกามโลยี่ (วัดเทพยวารวิหาร) เดิมเป็นวัดญวนอยู่หลังตลาดบ้านหม้อในพระนคร
 3 วัดหยองฮกยี่ (วัดบำเพ็ญเงินพรต) เดิมเป็นวัดญวน อยู่ไกลถนนเยาวราช ในอำเภอสาม
 พันวงศ

4 วัดเซ่งจ๊วยยี่ อยู่ที่บ่อพรานล้างเนื้อ ใกล้บริเวณพระพุทธบาท

5 วัดเลงฮกยี่ อยู่ที่เมืองฉะเชิงเทรา

รวมจำนวนวัดญวนที่มีอยู่ในกรุงเทพฯ 7 วัด อยู่หัวเมือง 2 วัด รวมทั้งสิ้นเป็นเป็น 9 วัด
 ด้วยกัน

วัดจีนมีอยู่ในกรุงเทพฯ 3 วัด อยู่หัวเมือง 2 วัด รวมทั้งสิ้นเป็น 5 วัดด้วยกัน

พระญวนในประเทศสยามชั้นแรกก็คงบวชเรียนมาจากเมืองญวน แต่เห็นจะมีเช่นนั้นเพียงใน
 รัชชกาลที่ 1 ต่อขึ้นมาเมืองญวนกับไทยเกิดเป็นอริกันมาตลอดรัชชกาลที่ 2 และรัชชกาลที่ 1 ชาว
 ประเทศทั้งสองฝ่ายมิได้ไปมาหากันอย่างปกติ พระญวนในประเทศนี้ก็มีแต่บวชเรียนในประเทศนี้เอง
 แต่ยังมีที่เป็นญวนนอกลงมาเพียงพระครูคณานันมสมณาจารย์ (ฮึง) และพระครูคณานันมสมณาจารย์
 (กร้าม) ท่านทั้ง 2 นี้เมื่อยังเป็นเด็ก ตามบิดามารดาเข้ามาในรัชชกาลที่ 1 แล้วมาบวชในกรุงเทพฯ นี้
 ขึ้นต่อมาเป็นญวนเกิดและบวชในประเทศนี้ทั้งนั้น ถึงรัชชกาลที่ 4 และรัชชกาลที่ 5 เมืองญวนกับไทย
 มิได้เป็นอริกัน ปรากฏว่ามีพระญวนในประเทศนี้ได้พยายามไปสืบศาสนาในเมืองญวน แต่การที่ไม่
 สะดวกด้วยเมืองญวนตกอยู่ในอำนาจฝรั่งเศส พระญวนในประเทศสยามกับพระญวนในประเทศญวน
 ก็ได้ติดต่อกัน ต่างฝ่ายต่างก็ถือคติตามประเทศที่ตนอยู่ พระญวนที่มาอยู่ในประเทศสยามมาแก้ไขคติ
 หันมาตามพระสงฆ์ไทยหลายอย่าง เป็นต้นว่ามาถือสิกขาบทวิกาลโภชนไม่กินเข้าเย็น ครองผ้าสีเหลือง
 แต่สีเดียวไม่ใช่ต่างสี ไม่ใช่เกือกและถุงตีนเหมือนเช่นพระในเมืองจีน เมืองญวน แต่ส่วนข้อวัตรปฏิบัติ
 อย่างอื่นตลอดจนกิจพิธี คงทำตามแบบในเมืองญวนมาจนในรัชชกาลที่ 5 เมื่อพระบาทสมเด็จพระ
 จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดฯ ให้มีสมณฐานันดรศักดิ์ และโปรดฯ
 (ข้อมูลไม่ปรากฏในหลักฐานชั้นต้น)